

**“ALPAMIS” DÁSTANINIŇ ÓGIZ JÍRAW
VARIANTINIŇ BIRINSHI BASILIMI:
QOLJAZBADAN KITAPQA SHEKEM**

*Turdimuratova Abadan Baymuratovna, Ózbekstan Respublikası
Ilimler Akademiyası Ózbek tili, ádebiyatı hám folklorı institutınıń
tayanısh doktoranı*

**“ALPAMIS” DOSTONINING O‘GIZ JIROV
VARIANTINING BIRINCHI NASHRI:
QO‘LYOZMADAN KITOBGACHA**

*Turdimuratova Abadan Baymuratovna, O‘zRFA O‘zbek tili,
adabiyoti va folklori instituti tayanch doktoranı*

**ПЕРВОЕ ИЗДАНИЕ ЭПОСА «АЛПАМЫС» В
ВАРИАНТЕ ОГИЗ ЖЫРАУ: ОТ РУКОПИСИ ДО
КНИГИ**

*Турдымуратова Абадан Баймуратовна, докторант
института Узбекского языка, литературы и фольклора
УзРФА*

**FIRST EDITION OF THE EPIC “ALPAMIS” IN THE OGIZ
ZHYRAU VERSION: FROM MANUSCRIPT TO BOOK**

*Turdimuratova Abadan Baymuratovna, PHD scholar of, at the
Institute of Uzbek Language, Literature and Folklore of UzRFA*

Annotatsiya: Maqalada «Alpamis» dástanınıń Ógiz jiraw variantınıń Qallı Ayımbetov tárepinen jazıp alınıwı, birinshi basılıwı, qoljazbadan kitap bolıp basılıwı, onuń sońǵı basılımlarınan ózgesheligi hám áhmiyeti haqqında sóz etiledi.

Tayanısh sózler: jiraw, ilimpaz, qoljazba, variant, dástan, obraz, kitap, folklor, miyras, izertlew.

Annotatsiya: Maqolada “Alpamis” dostoni O‘giz jirov variantining Qallı Ayımbetov tomonidan yozib olinishi, birinchi nashri, qo‘lyozmadan kitob sifatida nashr qilinganligi, uning so‘nggi nashrlaridan farqli xususiyati, ahamiyati haqida so‘z etiladi.

Tayanch so‘zlar: jirov, olim, qo‘lyozma, variant, doston, obraz, kitob, folklor, meros, tadqiqot.

Abstract: The article talks about the first edition of the version of the epic “Alpamys”, written by Kally Aimbetov, the publication of the book from the manuscript, the features and significance of the latest editions.

Key words: storyteller, scientist, manuscript, version, dastan, image, book, folklore, heritage, research.

Аннотация: В статье рассказывается о первом издании варианта эпоса “Алпамыс”, записанного Каллы Аймбетовым, о публикации книги из рукописи, особенностях и значении последних изданий.

Ключевые слова: сказитель, ученый, рукопись, вариант, дастан, образ, книга, фольклор, наследие, исследование.

[https://orcid.org/
0009-0000-3149-7935](https://orcid.org/0009-0000-3149-7935)

e-mail:
aqsungul88@gmail.com

KIRISIW/KIRISH (ВВЕДЕНИЕ / INTRODUCTION). Folklorlıq shıǵarmalarda jámiyetniń ruwxıy hám mádeniy miyrasınıń áhmiyetli tárepi, xalıqtıń biytákirar úrp-ádet dástúrleri, sóz ǵáziyesi, tariyxıy ótmishi hám keleshekke arızıw-ármanları sáwlelenedi. Folklordı izertlew xalıqtıń tariyxıy ótmishin, jáne milliy ózgesheliklerin tereń túsiniw menen bir qatarda, xalıqtıń ruwxıy miyrasların saqlap, keleshek áwladqa jetkeriwde, milliy ózliginiń qalıplesiwinde áhmiyeti úlken.

Qaraqalpaq folklorınıń tıp saǵası erte dáwirlerge barıp taqaladı. Sonday-aq neshshe ásirlerden beri bay folklorlıq miyrasqa iye qaraqalpaq folklorın izertlew hár qıylı dáwirlerde ilimpazlardıń dıqqat orayında bolıp kelgen. Qaraqalpaq folklorınıń izertleniwi XVIII ásirniń ekinshi yarımınan baslap, rus sayaxatshılarnıń jol dápterine jazıp alǵan ayırım úlgileri, olardıń baspasózde járiyalanıwı, túrli ilimiy ekspediciyaları hám onda jergilikli alımlarımızdıń qatnasıwı menen qalıplese baslaǵan.

Júz tomlıq folklorlıq miyraslarımızdıń búgingi kúнге jetip keliwinde folklorlıq miyraslardı xalıq arasınan jıynaǵan, jazıp alǵan, izertlew jumısların alıp barǵan alımlarımızdıń girewli xızmeti bar. Alımlarımız awıl aralap, ekspediciyalarda júrip, xalıq awızeki dóretpelerin sonıń ishinde dástanlardı jırawlardıń óz awzınan jazıp alǵan. Bul basqısh dástanlardıń saqlanıp qalıwında hám búgingi kúнге jetip keliwinde oǵada áhmiyetli orın tutadı.

ÁDEBIYATLAR ANALIZI / ADABIYOTLAR TAHLILI VA METOD (ЛИТЕРАТУРА И МЕТОД / MATERIALS AND METHODS). Qaraqalpaq xalıq awızeki dóretpelerin jazıp alıp, baspadan shıǵarıwda, bay miyraslarınıń izertleniwinde, professor Qallı Ayımbetovtıń qosqan ilesi teńsiz. Ádebiyat izertlewshisi Q.Sultanov, Q.Ayımbetovtıń ómiri hám dóretiliwshilik jasına baǵıshlangan kitapshasında: «Alpamıs», «Edige» dástanlarınıń baspadan shıǵıwı xalıq arasında usınday qızıǵıwshılıq tuwdırdı. Eger usı kitaplar qaysı awılда bolsa sol awılǵa barıp...olardı qoldan-qolǵa, awıldan-awılǵa gezeklesip oqıytuǵın dárejege jetti... Qallı aǵa usı wazıypanı birinshilerden bolıp

ornılawshı boldı»¹ dep Qallı Ayımbetovtıń qaraqalpaq dástanların birinshilerden bolıp, baspadan shıǵarıwdaǵı xızmetin ayırıqsha atap ótedi.

Belgili folklorist, ilim izertlewshi, professor Qallı Ayımbetov 1908-jılı sol waqıttaǵı Ámiwdárya wálayatı Shımbay uezdiniń Jalpaq shek awılında(házirgi Shımbay rayonu Baxıtlı APJ aymaǵı) diyxan shańaraǵında tuwıladı. Ol bes jasında ákesinen, on bes jasında anasınan ayırılıp, jetim qaladı. Qallı Ayımbetov balalıǵınan júdá zeyinli hám ádebiyatqa oǵada qızıǵıwshań boladı. Dáslep awılındaǵı eski mektepte, 1923-jıldan Shımbaydaǵı mektep internatta, al keyin ala 1929-jılı Tórtkúldegi pedtexnikumda, 1930-1933-jılları Qazaqstanınıń Alma-ata qalasında jaylasqan pedagogika institutında (házirgi Abay atındaǵı Qazaq Milliy pedagogika universitetinde) oqıp bilim aladı. Ol bul oqıw dárgayında E.V.Tarle, S.Seyfulin, Sanjar Japbar ulı Aspandiyarov hám M.Áwezovlardan bilim aladı.

Q.Ayımbetov 1926-jılı N.A.Baskakov, 1929-jılı A.L.Melkov, 1933-jılı A.A.Sokolov, 1939-jılı S.G.Malovlar basshılıq etken ekspediciyalarına qatnasadı hám qaraqalpaq xalıqınıń tariyxı, etnografiyası hám ádebiyatı haqqında qunlı maǵlıwmatlardı jıynawǵa erisedi. Bul ekspediciyalar ilimpazdıń folklorlıq miyraslardı jıynaw hám úyreniw jumıslarına dáslepki qádemleri edi.

Q.Ayımbetov 1936-1938-jılları pútkilawqam Oraylıq atqarıw komiteti qasındaǵı SSSR milletleri ilim-izertlew institutu aspirantı bolǵan bolsa, 1938-jıldan baslap QQASSR bilimlendiriw komitetin basqaradı. Tap usı jılı ilimpaz QQASSR Joqarǵı Keńesiniń birinshi shaqırıw deputatı etip saylanadı. Ol 1938-1940-jılları Til hám ádebiyat institutu (keyinshelli Ózbekstan SSR Ilimler akademiyası Til hám ádebiyatı institutu) direktori bolıp jumıs atqaradı. 1940-1941-jılları Pútkilawqam Kompartiyası (bolshevikler) Qaraqalpaqstan ASSR komitetinde sabaq bergen. 1941-1947-jılları armiyada xızmet etedi hám armiya xızmetinen soń ilim-izertlew tarawındaǵı jumısına qayta aylanısadı. 1956-jılı Q.Ayımbetov «Qaraqalpaq dramaturgiyası tariyxı ocherkleri» temasında kandidatlıq dissertaciya jumısın qorǵaydı hám sol jıldan baslap Qaraqalpaq

¹ Sultanov Q. Folklorshı Qallı Ayımbetov. Nókis, «Qaraqalpaqstan», 1979, 15-16 bb.

mámleketlik pedagogika universiteti (Házirgi Ájiniyaz atındaǵı NMPI) institutında qaraqalpaq ádebiyatı kafedrasına bassılıq etedi. 1965-jılı filologiya ilimleriniń doktorı ilimiy dárejesin alıw ushın dissertaciya jumısın qorǵaydı hám 1968-jılı professor ilimiy dárejesin alǵan.

Q.Ayımbetov 1934-jılı S.P.Tolstov penen birge ilimiy ekspediciyaǵa qatnasıp salt-dástúr hám de basqa da qunlı maǵlıwmatlardı jıynaw menen birgelikte Xojabergen Niyaz ulınan (Ógiz jıraw) «Alpamıs» dástanın jazıp aladı. Q. Ayımbetov 1972-jılı baspadan shıqqan «Ótken kúnlerden elesler» kitabında alım Ógiz jıraw menen ushırasqanı hám onnan Alpamıs dástanın jazıp alǵanlıǵı tuwralı bahalı maǵlıwmatlardı beredi. Kitapta 1934-jılı Shımbay qalasında Shımbay rayispolkomınıń qaǵazı menen Ógiz jırawdı shaqırtıp alǵanlıǵı hám sol jerde Alanazar Dáv degen ǵarrınıń úyinde Ógiz jırawdın dástandı qalay jazıp alǵanlıǵı haqqında sóz etedi: «Ógiz jırawdın «Alpamıs» dástanın jazıwǵa kiristim, eski arab álippesi menen jırawdın awzınan shıqqan sózdi qaǵıp alıp shaqqan jazıwǵa tırıstım»²

Sunday-aq Q.Ayımbetov: Ógiz jırawdın «Alpamıs» dástanın jazıp alıw barısında bir qalın dápter termelerdi jazıp alǵanlıǵın, kólemi «Alpamıs» dástanınan eki ese kóp «Aydos baba» dástanın jazıp alalmaǵanlıǵın aytıp ótedi. Sonın menen birge sol dápterin jolda joldas bolǵan rayonlıq sudya S.Aralbaev degen kiside ketip qalǵanlıǵın, sońın ala urısqa ketkenligin hám ol dápterdi qayta dáreklestire almaǵanlıǵın aytıp ótedi.

1935-jılǵa kelip Qaraqalpaqstan oblastlıq partiya komiteti Q.Ayımbetovtı «Uchpedgiz» baspasına qaraqalpaq mektepleri ushın oqıw kitapların bastırıp shıǵarıwǵa redaktor etip jiberedi. Ol bul jerde berilgen tapsırmalardı orınlaw menen birgelikte jırawlardan jazıp alǵan «Alpamıs» hám «Edige» dástanların latin alfavitinde baspaǵa tayarlaydı.

TALQILAW/MUHOKAMA (ОБСУЖДЕНИЕ/ DISCUSSION). Qallı Ayımbetov Ógiz jırawdın jazıp alǵan «Alpamıs» dástanınıń variantı 1937-jılı Moskvadaǵı kórkem-ádebiy baspada Shımbaylıq(Nazir Tórequlov)tıń alǵı sózi menen, óz aldına kitap bolıp basılıp

shıǵadı. Qallı Ayımbetov bul boyınsha: «1936-jılları Nazır Turequlov penen birge islesiwge tuwra keldi. Meni ol gezde Moskvada «Uchpedgizde» qaraqalpaq mektepleri ushın kitaplar basıw redakciyasının baslıǵı bolıp xızmet atqaratuǵın waqtım edi. Nazır Turequlov Arabstanda Sovetler Soyuzının elshisi bolıp segiz jil xızmet atqarıp, qandayda bir sebepler menen jumıstan bosanıp, Moskvada SSSR Sırtqı isler komissariatında rezervte jumıs islep júr eken. Bul kisi menen Qarabay aga Ermanov tanıstırdı. Men ol kisige redaktorlıq jumıslar tapsırdım. Sóytip, Nazır Turequlov penen jaqınnan tamıs boldım. 1937-jılǵı Moskvada kórkem ádebiyat baspasında latin háribinde basılıp shıqqan «Alpamıs» hám «Edige» dástanlarınıń bas sózin «Shımbaylıq» degen at penen sol Nazır Turequlov jazǵan edi.³» dep eske túsiriwlerinde jazadı.

«Shımbaylıq» degen at penen, 1937-jılǵı Moskvada kórkem ádebiyat baspasında basılıp shıqqan «Alpamıs» dástanınıń Ógiz jıraw(Xojabergen Niyaz ulı) variantı hám «Edige» dástanınıń Erpolat jıraw variantınıń dáslepki basılıwına alǵı sóz jazǵan Nazır Turequlov haqqında qısqaqsha toqtap ótepekshimiz.

Mámleketlik hám siyasiy ǵayratker, filolog alım hám diplomat Tórequlov Názir Tórequlovovich 1892-jılı Qoqanda ózine toq qazaq shańaraǵında dúnyaǵa kelgen. Qoqandagi orıstuzem mektep (1905), sawda bilim jurtn (1913) tamamlǵan.

1918-19-jıllarda Qo‘qondagi sovet keńselerinde túrli lawazımlarda isleydi. Keyinirek Turkistan ASSR Bilimlendiriw xalıq komissari (1920), Turkistan ASSR MIK baslıǵı (1920 -jul sentyabr - 1921-jul avgust), Turkistan KP MK juwaplı xatkeri (1921-22), Turkistan MIK janındaǵı Qırǵız (qazaq) bólimi baslıǵı (1921-22) lawazımlarında xızmet atqaradı. Turkistan “Qoschi” awqamınıń shólkemlestiriwshilerinen biri bolıp tabıladı.

1922-jılı Moskvada shaqırıp alınadı hám sovet xalıqları Oraylıq baspası baslıǵı lawazımına tayınlanadı. Ol sheber jurnalist hám publicist te edi. N.Tórequlov pedagog, redaktor hám filolog retinde 50 den artıq millet tillerinde oqıw, ilimiy-

²Қ.Айымбетов. Өткен күнлерден елеслер. «Қарақалпақстан»,1972, 195- бет.

³ Қ.Айымбетов. Өткен күнлерден елеслер. «Қарақалпақстан»,1972, 272-273 бетлер.

jámiyetshilikke arnalğan, siyasiy, kórkem, publicistikalıq hám kórgizbeli qóllanbalardıń derlik 60 million nusqasın basıp shıǵarıwda qatnasadı. Nazir Tórequlov qazaq, ózbek, tatar, túrk, sonıń menen birge, rus, arab, parsı, francuz, nemis sıyaqlı tillerdi bilgen. Ol turkiy jazıwları latınlastırıw mashqalası menen shuǵıllanǵan, jańa turkiy álippe (1923—1928) joybarı avtorı bolǵan.

Nazir Tórequlov birinshilerden bolıp russha -ózbekshe siyasiy- ekonomikalıq sózligin dúzgen hám 1922-jılda baspadan shıǵarǵan. 1928-jılda N.Tórequlov elshilik jumısına tartıladı hám 1936-jılǵa shekem SSSRning Saudiya Arabiyasındaǵı Bas konsuli hám Tolıq huqıqlı elshisi wazıypalarında isleydi. Ol Shıǵıs xalıqları tariyxı hám mádeniyatın jaqsı bilgenligi ushın islam áleminde joqarı abıroyǵa iye boladı.

N.Tórequlov Moskva hám Leningradtaǵı Shıǵıs xalıqları institutı ilimiy xızmetkeri hám prorektori (1936-37) bolıp ta isleydi hám 1937-jıl 15-iyunda repressiyaǵa ushırıp, tutqınǵa alınadı. 1937-jıl 3-oktyabrde atıwǵa húkim etilgen, 1958-jılı aqlanadı.⁴

Názir Tórequlovtıń «Alpamıs» dástanınıń Ógiz jıraw variantınıń alǵı sózi ««Alpamıs» tuwralı oqıwshılarǵa eki awız sóz» atamasında bolıp, maqala kólemi bes betten ibarat. Maqalada tiykarınan qaraqalpaq tili hám ádebiyatı, tariyxı ushın xalıq awızeki dóretpeleriniń áhmiyeti haqqında ayta otırıp, «Tildi jurttan alıs qursaq ádebiyatımızdan jurttan paydalanbay qaladı, jańa pikirlerdiń el ishinde tez taralıwına zıyan keledi. Sol sebepten ádebiyat tiliniń úyin salıwǵa endi kirirken qaraqalpaq jasları eń áwele eldiń tilin úyrenip, bilim jolı menen tekseriwleri tiyis. Sol tilde kitap, maqala jazıwǵa tırısıwı kerek. Sonda ǵana ádebiyat tiliniń negizi kúshli salınǵan boladı. Sonda ǵana bunday ádebiyattıń keleshegi úmitli boladı. Sonda ǵana ol

ádebiyat ósip, sheshhek shıǵarıp jurttan xızmetin ornına keltirgen boladı.» -dep ádebiyattıń negizin qalawshı til folklorlıq miyraslarda ekenligi haqqında aytıp ótedi. Sonday-aq, ilimpaz óz pikirini dawam etip: «jáne de biraq bul tildi el awızınan qalay alıwı kerek? Kóringen kisiden soralmaydı. Onı sol eldiń kópshilik bolıp shıǵarǵan jırlarınan, ertegilerinen, naqıl sózlerinen, dástanlarınan alıw kerek. Qaraqalpaqtıń el ádebiyatı ózine kóre keń, bay. "Alpamıs", "Edige", "Qoblan" sıyaqlı dástanlardı "juwaplar", naqıl sózlerdi jıynaw kerek.» dep, folklorlıq miyraslardı jıynawdıń áhmiyetli ekenligi haqqında ayta otırıp, hár bir xalıqtıń ruwxıy, mádeniy hám ádebiy sóz miyrası folklorlarda ekenligin esletip ótedi. Maqalada «Alpamıs» dástanınıń Ógiz jırawdan 1934-jılı sentyabrde jazıp alınǵanlıǵı hám "Alpamıs" dástanına sol dáwirdegi kózqaras penen "feodal dáwirde qalǵan bir ádebiy miyras" dese de "qaraqalpaq tariyxı ushın kerekli material", "jaslarımız tariyx tekersin, tilin úyrensin" degen pikirler menen juwmaqlaydı.

NÁTIYJELER/NATIJALAR

(РЕЗУЛЬТАТЫ / RESULTS). 1937-jılı Moskvada «Mámleketlik kórkem-ádebiyat» baspasınan 10-yanvarda baspaǵa ruxsat etilgen «Alpamıs»⁵ dástanınıń Ógiz jıraw variantınıń birinshi basılıwı sol jılı baspadan shıǵadı. Kitap 222 betten ibarat, qattı qaplı bolıp, jámi 1000(mıń) nusqada basılıp shıqqan. Kitaptıń alǵı sózindegi maqalanıń avtorı «Shımbaylıq» dep kórsetse de, kitaptıń redaktori N.Tórequlov dep jazılǵan. Názir Tórequlov 1937-jıl 15-iyunda repressiyaǵa ushırıp, tutqınǵa alınadı xám 1937-jıl 3-oktyabrde atıw jazasına húkim etilgen. Bunnan soń bul Q.Ayımбетovtıń jazıp alǵan «Alpamıs» dástanınıń Ógiz jıraw variantı 1941-jılı⁶, 1981-jılı⁷, 1990-jılı⁸, 1995-jılı⁹, 2007-jıllar¹⁰ aralıǵında qayta baspadan

4

[https://www.ziyouz.com/portal-](https://www.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/tarix/uzbekiston-hukmdorlari/to-raqulov-nazir-to-raqulovich)

haqida/xarita/tarix/uzbekiston-hukmdorlari/to-raqulov-nazir-to-raqulovich

⁵ Алпамыс. Баспаға таярлаған: Қ.Айымбетов. – М.: Мәлекет көркем әдебиет баспасы, 1937. – 225 б.

⁶ Алпамыс. Баспаға таярлаған: Қ.Айымбетов, Ө.Шамуратов. – Ташкент. 1941ж.

⁷ Алпамыс. Қарақалпақ фольклоры. Көп томлық. Баспаға таярлаған: Қ.Байниязов, Н.Айымбетов. VII-том. – Нөкис, «Қарақалпақстан», 1981ж.

⁸ Алпамыс. Қарақалпақ халық дәстаны. Нөкис, «Қарақалпақстан», 1990, 212б.

⁹ Алпамыс, Қоблан. Қарақалпақ фольклорының бес томлығы. I-том. – Нөкис, «Қарақалпақстан», 1995, 320б.

¹⁰ Қарақалпақ фольклоры. Көп томлық. I-VII том. – Нөкис: «Қарақалпақстан», 2007, 756б.

shıqtı, sońǵı basılımlarda N.Tórequlov jazǵan alǵı sózi berilmeydi.

«Alpamıs» dástanınıń Ógiz jıraw variantı ilimpazlar tarepinen «kórkemlik ózgesheligi jaǵınan eń jaqsı folklorlıq úlgerlerden» dep esaplanıp hám xalıq arasında kóp basılıp shıqqan hám kóp taraǵan variantlarınan bolıp esaplanadı. «Alpamıs» dastanınıń Ógiz jıraw variantın jazıp alıp, arab álipbesindegi qol jazbadan latin háriplerine kóshirip, onı baspadan kitap etip shıǵarǵan professor Qallı Ayımbetov qaraqalpaq xalqınıń ruwxıy-mádeniy miyrasınıń saqlanıp qalıwına, búgingi künge kelip jetiwine úlken úles qosqan edi. «Alpamıs» dástanınıń Ógiz jıraw variantınıń jazıp alınıń tıp nusqa tekstleri tiykarınan eki orında saqlanadı. Solardıń biri Qaraqalpaqstan Respublikasınıń tariyx hám úlke tanıw muzeyinde 2265-inventar nomeri menen 21-tom, 2293-inventar nomeri menen 23-tom (arab alfavitinde) degen kórsetkish sanlar arqalı saqlanadı. Qol jazbanıń Ózbekstan Respublikası İlimler akademiyası Qaraqalpaqstan bóliminiń kitapxanasınıń qol jazbalar fondında orın alǵan nusqaları R-108, 1090 hám R-108, 3436 inventar sanları menen menen saqlanadı. Usı jılı qoljazbaǵa 90 jıl toladı.

JUWMAQ/XULOSA (ЗАКЛЮЧЕНИЕ / CONCLUSION). «Alpamıs» dástanınıń Ógiz jıraw variantınıń birinshi basılımı ruwxıy hám

mádeniy miyraslarımızdı saqlap qalıwda, áwladtan áwladqa jetkerip beriwde ornı girewli, qunlı derek bolıp, xalqımızdıń milliy miyrasların úyreniwde hám izertlewde úlken áhmiyetke iye.

PAYDALANILǵAN ÁDEBIYATLAR (ADABIYOTLAR RO‘YXATI / REFERENCES):

1. Sultanov Q. Folklorshı Qallı Ayımbetov. Nókis, «Qaraqalpaqstan», 1979, 15-16 bb.
2. Қ.АЙЫМБЕТОВ. Өткен күнлерден елеслер. «Қарақалпақстан», 1972, 195- бет
3. <https://www.ziyouz.com/portal-haqida/xarita/tarix/uzbekiston-hukmdorlari/to-raqulov-nazir-to-raqulovich>
4. Алпамыс. Баспаға таярлаған: Қ.Айымбетов, Ә.Шамуратов. – Ташкент. 1941ж.
5. Алпамыс.Қарақалпақ фольклоры. Көп томлық. Баспаға таярлаған: Қ.Байниязов,Н.Айымбетов.VII-том. – Нөкис, «Қарақалпақстан»,1981ж.
6. Алпамыс. Қарақалпақ халық дәстаны. Нөкис, «Қарақалпақстан»,1990, 212б.
7. Алпамыс, Қоблан. Қарақалпақ фольклорының бес томлығы. I-том. – Нөкис, «Қарақалпақстан», 1995, 320б.
8. Қарақалпақ фольклоры. Көп томлық. I-VII том.– Нөкис: «Қарақалпақстан», 2007,756б

